

PRIKAZI I OSVRTI

Začetnik moderne hrvatske književne historiografije

(*Zbornik o Đuri Šurminu*, Hrvatski književni povjesničari, sv. 15, gl. urednik Tihomil Maštrović, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu et al., Zagreb, 2017.)

Ovih dana iz tiska je izišao *Zbornik o Đuri Šurminu* kao petnaesti znanstveni zbornik u knjižnom nizu *Hrvatski književni povjesničari*, u kojem su prethodno objavljeni zbornici o M. Kombolu (1983., 1997.), S. Ježiću (1997.), F. Fancevu (1998.), T. Matiću (1998.), A. Haleru (2000.), B. Vodniku (2001.), I. Milčetiću (2002.), D. Prohaski (2003.), M. Rešetaru (2005.), V. Jagiću (2007.), Š. Ljubiću (2009.), I. Kukuljeviću Sakcinskom (2011.), I. Frangešu (2013.) i A. Barcu (2015.). *Zbornik o Đuri Šurminu* donosi radove sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu, Varaždinu i Čazmi 21. i 22. travnja 2016. u organizaciji Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu te Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera iz Osijeka, Ogranka Matice hrvatske u Varaždinu te Gradske knjižnice Slavka Kolara u Čazmi i Grada Čazme.

Hrvatski književni povjesničari znanstveno-istraživački su projekt koji se izrađuje u Odsjeku za povijest hrvatske

književnosti HAZU u Zagrebu. Voditelj je projekta prof. dr. sc. Tihomil Maštrović, ujedno i glavni urednik istoimenoga knjižnog niza. U Uredničkom odboru dosad objavljenih petnaest svezaka knjižnoga niza *Hrvatski književni povjesničari*, u izdanju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, u razdoblju od 1997. do 2017. našla su se mnoga ugledna imena hrvatske znanosti o književnosti: akademici Josip Bratulić, Dunja Fališevac, Radoslav Katičić, Nikica Kolumbić, Slobodan Novak, Ante Stamać, Miroslav Šicel, Franjo Švelec; zatim sveučilišni profesori i znanstvenici: Zrinka Babić, Stipe Botica, Valnea Delbianco, Ernest Fišer, Darko Gašparović, Nevenka Košutić-Brozović, Mile Mamić, Stanislav Marijanović, Borislav Pavlovski, Ivo Škarić i Dubravka Zima.

Projekt *Hrvatski književni povjesničari* obuhvaća istraživanja i valorizaciju znanstvene djelatnosti i najvažnijih znanstvenih postignuća na području hrvatske književne historiografije, ostvarenih radom istaknutih književnih povjesničara, kako s obzirom na metodologiju njihovih znanstvenih istraživanja tako

i na ciljeve te na postignute rezultate književnopovijesnih istraživanja. Cilj je istraživanja ovoga znanstveno-istraživačkog projekta pažljivo detektiranje onoga znanstvenog promišljanja hrvatske književne povjesnice koje je hrvatsku književnost, pa i cjelokupnu hrvatsku narodnu povijest, određivalo kao nezaobilaznu pretpostavku hrvatskoga nacionalnog i kulturnog identiteta te kao dio europskoga kulturnog prostora. Rezultati i prinosi do kojih su u tome smislu došli hrvatski književni povjesničari, nakon sustavno provedenih književnokritičkih, književnoteorijskih i komparatističkih istraživanja najvažnijih postignuća stvaralačkih opusa zaslužnih imena hrvatske književne historiografije, prikazani su na stranicama recenziranih znanstvenih zbornika posvećenih pojedinim književnim povjesničarima, čime su izloženi općem sudu javnosti i široj znanstvenoj proveri. Rezultati cjelovito provedenoga istraživanja omogućit će situiranje hrvatske književne historiografije u opću povijesnu i kulturološku sliku hrvatskoga umjetničkog i kulturnog nasljeđa kao nezaobilazne sastavnice hrvatskoga nacionalnog i kulturnog identiteta, ali i hrvatskoga prinosa ukupnosti europske duhovne baštine.

U petnaestome zborniku knjižnog niza *Hrvatski književni povjesničari – Zborniku o Đuri Šurminu* – cjelovit Šurminov književno-historiografski rad

nastoji osvijetliti više autora. U uvodnome članku „Šurminov prinos hrvatskoj književnoj historiografiji” **Tihomil Maštrović** ističe kako nekoliko bitnih činjenica određuje dvije objavljene Šurminove književnopovijesne sinteze: *Povjest književnosti hrvatske i srpske* (1898.), odnosno *Hrvatski preporod I–II* (1903./1904.). Autor ponajprije naglašava da s jedne strane Šurminu pripada zasluga što je među hrvatskim znanstvenicima prvi napisao monografsku studiju o preporodu, a s druge strane njegova se *Povjest* ubraja među prve veće književnopovijesne sinteze u književnoj kroatistici. Šurminova koncepcija povijesti hrvatske književnosti bila je uvjetovana stanjem hrvatske književne historiografije krajem 19. stoljeća, upozorava Maštrović, osobito zbog toga što do tada još uvijek nisu bili napravljeni svi oni brojni poslovi filoloških istraživanja koji nužno prethode pisanju književne povijesti. Utoliko je većina kritičara Šurminove *Povjesti* bila usmjerena na upozoravanje na nepostojanje odgovarajućih važnih filoloških predradnji prije pisanja književnopovijesne sinteze. Maštrović nadalje navodi da se Šurminu zamjeralo što je ispitivanja životopisa pojedinih pisaca i usko filološke analize pretpostavio valoriziranju književnih djela te da nije postavljao ni rješavao bitne književne probleme. Ipak, Šurminove književnopovijesne sinteze utkane su u razvoj hrvatske

književne historiografije čime su ujedno stvorene pretpostavke za daljnje kvalitativne iskorake što će toj znanosti svojim znanstvenim djelima nedvojbeno pružiti književni povjesničari 20. st., među kojima se osobito ističe Branko Vodnik, Šurminov nasljednik na katedri književne kroatistike Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, zaključuje T. Maštrović.

Naslovivši svoj prilog „Književno-historiografski rad Đure Šurmina: povijest i povijest književnosti”, **Suzana Coha** nastoji prikazati, analizirati i interpretirati radove Đure Šurmina posvećene povijesti hrvatske književnosti te široj kulturnoj i društveno-političkoj nacionalnoj povijesti. Autorica naglasak stavlja na osnovne značajke Šurminovih konceptualizacija navedenih fenomena, na uvjetovanost tih konceptualizacija historističkom paradigmom moderne znanosti o književnosti te na specifičnost njihove pozicije u tradiciji hrvatske književne historiografije.

Slična pitanja obrađuje **Nina Aleksandrov Pogačnik** u članku „Povijest ili pregled hrvatske književnosti u djelima Đure Šurmina“ nastojeći razlučiti, pojmovno i terminološki, određene probleme i upitnosti koje nameću Šurminove književnopovijesne sinteze: *Povjest književnosti hrvatske i srpske* (1898.), odnosno *Hrvatski preporod I–II* (1903./1904.). Autorica nastoji oblikovati odgovarajući kontekst Šurminova rada s područja hrvatske književnosti

i možebitni odgovor na pitanje je li ovdje riječ o povijesti književnosti ili pregledu, kompendiju, odnosno radi li se u ovome slučaju uopće o znanosti o književnosti ili tek o „predznanstvenoj“ fazi u pristupu i proučavanju hrvatske književnosti.

Prilog **Ivana Pederina** posvećen je odnosu Đure Šurmina u književno-povijesnome određivanju hrvatskoga narodnog preporoda. Poznato je da je Šurmin bio prvi hrvatski znanstvenik koji je napisao knjigu o preporodu. Ljudevita Gaja opisao je kao nadmoćnu i karizmatičnu ličnost kulturnoga, ali ne i političkoga života, uočavajući da je on umio okupiti mlade intelektualce i oduševiti ih za „duh narodni“. Grofa Janka Draškovića Šurmin ističe kao pokrovitelja preporoda, a nije zaboravio opisati i presudnu ulogu što su u preporodu imali Jan Kollár i Pavel Josip Šafařík. Svrha slavenske uzajamnosti bila je ujediniti slavenstvo, pri čemu nije bilo jasno radi li se o austrijskim Slavenima ili uopće o Slavenima. Malo odjeka imala je slavenska uzajamnost kod Srba i Slovenaca, a mnogo kod Čeha, stoga su se i veze hrvatskih i čeških intelektualaca nastavile do početka 20. stoljeća. Kao nedostatke Šurminove monografije o preporodu Pederin navodi činjenice da se Šurmin zaustavio na 1843. godini te što je doba francuske uprave napisao bez navođenja ikakvih izvora, kao i to da je potpuno prešutio Jadransku Hrvatsku,

a i Jelačića s njegovom nemjerljivom ulogom u preporodu.

Josipa Dragičević objavljuje članak „Šurminovi prinosi poznavanju Ljudevita Gaja“ istaknuvši važnost uloge Ljudevita Gaja u okviru hrvatskoga narodnog preporoda, posebice njegove ilirske dionice koja je još za Gajeva života prepoznata i u određenoj mjeri ispravno valorizirana. Onaj dio Gajeva životnoga puta što ga obilježavaju kontroverze i nerazjašnjene okolnosti političkoga i kulturno-književnoga djelovanja postat će predmetom znanstvenoga istraživanja tek desetljećima nakon njegove smrti. Autorica analizira dio tekstova Đure Šurmina u kojima autor pokušava osvijetliti pojedine dijelove Gajeva života te, u odnosu na tekstove sličnoga sadržaja, pokušava odrediti njihovu važnost u hrvatskoj historiografiji.

„Pitanje romantizma u književno-povijesnom diskursu Đure Šurmina“, posebice u njegovim temeljnim književno-povijesnim monografijama: *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* te *Hrvatskom preporodu I–II*, bilo je predmetom zanimanja **Dubravke Brunčić**. Šurminove prosudbe hrvatskoga romantizma uklopljene su u nacionalni makropolitčki narativ 19. stoljeća, a kao kriterij vrjednovanja često se izdvajaju ideološke prosudbe o (ne)korespondiranju s aktualnim nacionalno-integracijskim procesima. Međutim, u tako postavljenu okviru, ističe autorica, Šurmin

komentira (ne)razvijenost romantizma u hrvatskoj književnosti, donosi fragmentarne književnoestetske ocjene, izdvaja ključne osobnosti romantičarskoga književnog kanona i donosi uvid u žanrovske i tematsko-motivske specifičnosti književne produkcije te je u tome smislu njegov rad zanimljiv kao jedna faza književnopovijesne raščlambe hrvatske književnosti romantizma.

U svome članku **Slobodan Prosperov Novak** istražuje zanimljive i znakovite odnose Branka Vodnika i Đure Šurmina. Do 1913. godine, kada je objavljena Vodnikova *Povijest hrvatske književnosti*, bili su vrlo rijetki sintetski tekstovi o starijoj hrvatskoj književnosti kao cjelini. Prinose Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Šime Ljubića, Armina Pavića, Vatroslava Jagića, Milivoja Šrepela i Kerubina Šegvića kao i tekst o dubrovačkoj književnosti Pavla Popovića u sintetskom smislu znatno je nadmašio jedino Vodnikov zagrebački profesor Đuro Šurmin, i to u hrvatskome odjelu svoga pregleda iz 1899., smatra autor članka koji nastoji istražiti odnos dvaju književnih povjesničara, Đure Šurmina i Branka Vodnika te uspostaviti odnos njihovih historiografskih tekstova kako s obzirom na poticaje koje je Vodnik od Šurmina primio izravno, tako i s obzirom na njegova svjesna izostavljanja mogućih Šurminovih poticaja.

Hrvojkja Mihanović Salopek u prilogu „Šurminov rad o zajedničkoj

književnoj prošlosti Bosne i Slavonije“ analizira književnopovijesno proučavanje i interpretiranje hrvatske franjevačke književnosti 17. i 18. stoljeća. Šurminovu studiju *Iz zajedničke književne prošlosti Bosne i Slavonije* (Zagreb, 1901.) autorica sagledava u usporedbi sa Šurminovim tekstovima o cjelokupnoj hrvatskoj franjevačkoj književnosti. Budući da područje franjevačke književnosti Šurmin nije dobro poznao, autorica kritički razmatra Šurminove propuste u iznošenju faktografije pojedinih autora i djela te uočava Šurminov nedostatak sluha za osobitosti baroknoga stila, što je rezultiralo podcjenjivanjem vrijednosti franjevačkih pisaca u Slavoniji. U pozitivne odrednice Šurminova teksta autorica ubraja njegove opširne opise povijesno-političkih nepovoljnih okolnosti u kojima je nastajala franjevačka književnost te Šurminovo dobro zapažanje uloge franjevačke vjerske i didaktične književnosti u anticipiranju hrvatskoga narodnog preporoda u 19. stoljeću.

O mjestu Andrije Kačića Miošića u Šurminovu povijesnom pregledu književnosti piše **Miljenko Buljac**. Šurmin je, smatra autor, filološku metodu obogatio osobitim deskriptivnim diskurzom i prvim važnijim pozitivističkim prinosima. *Razgovorom ugodnim*, knjigom bliskom usmenomu epskom pjesništvu, fra Andrija Kačić Miošić dospio je u žarište Šurminovih književnih

interesa. Kačićevi prinosi hrvatskoj kulturi, zauzetost za duhovne potrebe i opismenjavanje puka u Šurminovu književnopovijesnom vrijednosnom sustavu ocijenjeni su višim od Gundulićevih. Kačićeva je natuknica doduše nešto manja od Gundulićeve, ali je opsežnija od Marulićeve, Držićeve i Mažuranićeve zajedno. Šurmin je Kačića odredio i prema pisanoj i prema usmenoj književnosti, onodobnim i budućim dodirima i utjecajima, prema sljedbenicima i epigonima, pjesnicima kojima je bio uzor i drugima koji s njim dijele zasluge u njegovanju autohtone hrvatske kulture.

Robert Bacalja piše o Šurminovim analizama razdoblja francuske uprave u Dalmaciji i utjecaju francuske kulture u razdoblju hrvatskoga narodnog preporoda. Autor upućuje na Šurminove zaključke o ulozi francuske kulture u vremenu koje prethodi nacionalnomu buđenju i stvaranju pretpostavki za izgradnju moderne hrvatske nacije, izdvajajući Šurminove analize odjeka Francuske revolucije u političkim i kulturnim promjenama u hrvatskom društvu na razmeđu 18. i 19. stoljeća. Bacalja interpretira poglavlje „Dalmacija pod francuskom upravom“ gdje Šurmin svodi rezultate utjecaja francuske kulture i njezine uloge u društvenim i kulturnim promjenama u tome dijelu hrvatskih zemalja u vrijeme Napoleonove vladavine te se u tome kontekstu osvrće i na povišene i književnopovijesne preglede toga

razdoblja: Ferde Šišića, Branka Vodnika, Mihovila Kombola, Slavka Ježića i dr.

Odgovorima književne kritike na pojavu Šurminove *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* (1898.) bavi se **Katica Čorkalo**. Autorica navodi da su recenzijama na prvu hrvatsku sintetsku povijest književnosti reagirala brojna poznata imena hrvatske filologije: Boranić, Jagić, Tresić Pavičić, Deželić, Scherzer, Pasarić i Devčić, te su, uz priznanje što se cjelovita književna povijest u nas napokon pojavila, upozorili i na mnogobrojne autorske nedostatke i propuste: biografizam koji zapostavlja umjetnice, nedostatnost piščevih istraživanja, neiskorištenost postojećih izvora i nedovoljno poznavanje građe, izostanak detaljnijih uvida u klasična djela i estetskih ocjena, maćehinski odnos prema slavonskomu nasljeđu u hrvatskome književnom korpusu i površnu obradbu novije literature. Podrobno su navedeni izostavljeni pisci, a i oni bez kojih se moglo, ispravljane su pogreške u atribuciji djela i druge netočnosti, sarkazmom se okomilo na gramatiku, jezik i stil, na sadržaj i smisao *Povjesti*. Autorica naglašava da su svi kritičari svjesni ozbiljnosti i zamki posla kojega se Šurmin pionirski prihvatio, izdvajajući i pozitivne, ali i negativne rezultate njegova predočavanja književnih pojava i činjenica, ne prikrivši usto ni vlastite slabosti, stranačke obračune, regionalnu pristranost, te

netrpeljivost književnika prema filolozi- ma. Našlo se tu, dakako, povrijeđenih taština aktera književne scene, a s uma se smetnulo da je Šurmin imao svega 31 godinu kad je *Povjest* objavio, i uzalud je bilo očekivati da ima znanja kao svi njegovi kritičari, koji se ipak nisu laćali prezahtjevnoga posla pisanja nacionalne književne povijesti, zaključuje autorica priloga.

Andrea Sapunar Knežević u prilogu „Jagićeva ocjena Šurminove *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* i polemike nakon nje“ podsjeća da je ugledni filolog Vatroslav Jagić objavio prikaz Šurminove knjige *Povjest književnosti hrvatske i srpske* (1898.) u časopisu *Archiv für slavische Philologie* (Berlin, 1899.), a potom i u časopisu *Delo* (Beograd, 1899.). Jagićeva ocjena Šurminova književnopovijesnoga djela izazvala je niz polemičkih osvrta. Tako Josip Pasarić u članku „Jagić prema hrvatstvu i srbstvu“, objavljenome iste godine u zagrebačkome časopisu *Obzor* Jagiću zamjera što dvije nacionalne književnosti (hrvatsku i srpsku) nepotrebno povezuje u jednu zajedničku kada se takav stav ne može znanstveno opravdati. Slijedi članak anonimnoga autora u listu *Srbobran* (Zagreb, 1899.) u kojem se tvrdi da Dubrovnik ne može opstojati bez Srba te da Pasarić stoga nije u pravu. Na Pasarićevu opsežnu kritiku reagirao je i sam Vatroslav Jagić objavivši u *Obzoru* 1899. svoju izjavu u kojoj nakon niza

iznesenih polemičkih tvrdnji brani svoje prvotne ocjene.

Dva autora u Zborniku svoje su priloge posvetili Šurminovu političkom radu. Tako se Stjepan Matković u članku „Đuro Šurmin i njegovo saborsko djelovanje“ bavi Šurminovim parlamentarnim radom, dok Mislav Gabelica nastoji ocijeniti „Političko djelovanje Đure Šurmina i grupe oko *Malih novina* (Napredne demokratske stranke) u Narodnom vijeću SHS“. **Stjepan Matković**, na temelju raščlambe osobnoga fonda Đure Šurmina koji je pohranjen u Hrvatskome državnom arhivu i NSK-u u Zagrebu, stenografskih zapisnika Hrvatskoga sabora (Sabora Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije) i relevantne literature, u središte je pozornosti postavio Šurminovo parlamentarno djelovanje. Šurmin je, kao istaknuti član Napredne stranke, koja je bila od početka sastavni dio Hrvatsko-srpske koalicije, biran u Sabor od 1906. do 1913. godine i to u jednom od zagrebačkih izbornih kotara. U to je vrijeme imao jednu od ključnih uloga u oblikovanju naprednjačke ideologije i njezinoj lojalnosti u suradnji s vodećim predstavnicima hrvatskih Srba, što je osobito došlo do izražaja tijekom Veleizdajničkog procesa i početka Prvoga svjetskog rata. S druge strane, njegova važnost očitovala se i u izboru za saborskoga predstavnika u Hrvatskoj regnikolarnoj deputaciji koja je, u skladu s

Hrvatsko-ugarskom nagodbom, pregovarala s ugarskom stranom o zajedničkim poslovima. Za vrijeme Prvoga svjetskog rata Šurmin je napustio Koaliciju i organizirao se u skupini oko *Malih novina*, ali je nastavio vrlo aktivno djelovati u Saboru, a pri kraju rata imao je važnu ulogu u radu Narodnoga vijeća SHS-a na koje je Sabor u razdoblju prevrata prebacilo svoje ovlasti i pokretu za stvaranje jugoslavenske države. U tome smislu, Matković je pojasnio u kojoj se mjeri Šurmin držao svojih političkih ishodišta i koliko su ona mogla utjecati i na njegovo političko ponašanje između dvaju svjetskih ratova.

Mislav Gabelica nastoji ocijeniti političko djelovanje Đure Šurmina i grupe oko *Malih novina* (Napredne demokratske stranke) u Narodnome vijeću SHS-a. Autor podsjeća da su 1918. godine Ivan Lorković i Đuro Šurmin u srpnju istupili iz Hrvatsko-srpske koalicije kako bi se pridružili politici „narodne koncentracije“ odnosno okupljanju svih političkih snaga u Austro-Ugarskoj Monarhiji koje su prihvaćale program stvaranja zajedničke države svih Hrvata, Slovenaca i Srba. Kako bi sačuvali svoj politički identitet, Lorković i Šurmin istupom iz Koalicije nisu pristupili ni jednoj postojećoj stranci, nego su javno djelovali posredstvom *Malih novina*, „bulevarskog“ lista u vlasništvu Dioničke tiskare, koji im je na raspolaganje stavio nekadašnji suradnik iz vremena

djelovanja Napredne omladine, urednik *Obzora* Milivoj Dežman. U studenome 1918. ustrojili su vlastitu Naprednu demokratsku stranku. Uspostavom Države Slovenaca, Hrvata i Srba na prostoru bivše Monarhije, ovo je Narodno vijeće postalo njezinom središnjom vladom, u čijem je Predsjedništvu Ivan Lorković obnašao dužnost tajnika zaduženoga za zajedničke financije. Ovoj su vladi bile podređene pokrajinske vlade, bosansko-hercegovačka, slovenska i hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko-istarska, u kojoj je Đuro Šurmin obnašao dužnost povjerenika Narodnoga vijeća za obrt, trgovinu i industriju. Autor članka zaključuje da su se u vezi s uređenjem buduće zajedničke države svih Hrvata, Slovenaca i Srba unutar Narodnoga vijeća profilirale tri struje: konfederalistička, unitarno-federalistička i unitarno-centralistička, pri čemu su Lorković i Šurmin pripadali srednjoj, unitarno-federalističkoj struji.

Znanstvenica sa Sveučilišta „G. d’Annunzio“ Chieti-Pescara u Italiji, **Persida Lazarević di Giacomo** ispituje „Važnost Đure Šurmina u proučavanju povijesti srpske književnosti“. Autorica naglašava da se Šurmin kao povjesničar zanimao i za srpsku povijest, a kao povjesničar književnosti dao je nemali prinos srpskoj književnoj historiografiji prije svega svojom studijom *Povjest književnosti hrvatske i srpske* (1898.) te *Čitankom iz književnih*

starina staroslovenskih, hrvatskih i srpskih (1896.), kao i raznim člancima (1911., 1927., 1936.) u kojima je donio važne podatke za srpsku književnost i kulturu južnih Slavena.

Dva su priloga u *Zborniku* jezikoslovne problematike: Sanda Ham piše članak o hrvatskim gramatičarima u *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* Đure Šurmina, a Josip Lisac izvještava o Šurminovu dijalektološkom radu. Predmetom je opisa u prilogu **Sande Ham** Šurminova *Povjest književnosti hrvatske i srpske*, 1898., ali samo onaj njezin dio koji je posvećen hrvatskim gramatičarima i njihovu djelu. Utvrđuje se koje gramatičare Šurmin spominje i koje njihove gramatike, u kojem ih kontekstu Šurmin spominje i na koji ih način smješta u vrijeme i prostor iz kojega su poniknule i kojemu su namijenjene, postoji li u Šurmina jasno izražena sveza između hrvatske književne i jezične povijesti i povezuje li Šurmin jezik književnoga djela s određenom književnojezičnom stilizacijom u gramatikama. U radu Sande Ham osobita se pozornost posvećuje Šurminovim pogledima na njemu suvremena normativna previranja, s obzirom da je bio suvremenik prijeloma hrvatske književnojezične norme. O Šurminovu dijalektološkom radu izvještava se u prilogu **Josipa Lisca**. Đuro Šurmin nije u hrvatskoj filologiji imao velike zasluge kao dijalektolog, ali je svakako pokazivao interes i za tu

problematiku. Pritom je svakako važniji njegov rad o sarajevskom govoru iz 1895. nego prinos o hercegovačkim govorima iz 1894./1895. Tim se priložima može mnogo prigovarati, ali je rad o sarajevskom idiomu ipak stanovite vrijednosti i značenja. Zanimljivi su, međutim, Šurminovi osvrti o dragocjenim monografijama Milana Rešetara iz 1900. i 1911. Autor članka zaključuje da se Đuro Šurmin kao dijalektolog bavio štokavštinom, dok je njegov ostali dijalektološki rad ostao bez stvarnih rezultata.

Martina Petranović u *Zborniku o Đuri Šurminu* sudjeluje člankom „Đuro Šurmin o drami i kazalištu“, zaključujući da je Šurmin u više navrata, kako u opsežnijim sintetskim književnopovijesnim radovima (*Povjest književnosti hrvatske i srpske*, 1898., *Hrvatski preporod I–II*, 1903./1904.), tako i u kraćim člancima, oglecima i raspravama („Pabirci po kajkavskoj literaturi“, 1894., „K razvoju hrvatskih prikazivanja“, 1895., „Prilog hrvatskim prikazanjima“, 1897., „Iz prošlosti kazališta u Zagrebu“, 1923. i dr.), pisao i o hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu, no taj dio njegova književnopovijesnoga i kazališnopovijesnoga djelovanja dosad nije bio predmetom zasebnih i obuhvatnijih znanstvenih istraživanja. Stoga autorica u svome radu analizira njegov kazališnohistoriografski prinos poznavanju, razumijevanju, uspostavljanju i

koncipiranju povijesti hrvatske dramske književnosti i kazališta.

Ernest Fišer svoj je prilog naslovio „Pisci varaždinskoga književnoga kruga u književnopovijesnom obzoru Đure Šurmina“. Autor ističe ocjenu Miroslava Šicela da, unatoč činjenici što je nakon Vatroslava Jagića bio prvi autor jednoga cjelovitog pregleda hrvatske književnosti – od njezinih početaka do 80-ih godina 19. stoljeća, Đuro Šurmin nije uspio prekoračiti granice dotadašnje prevladavajuće filološke metode u književnopovijesnom sistematiziranju i sintetiziranju istražene nacionalne književnojezične građe. Takvom metodom, zasnovanom na „jezičnom i biografsko-bibliografskom pozitivizmu“ (J. Skok), u Šurminovu je književnopovijesnom obzoru poimence tematizirano i tridesetak pisaca *varaždinskoga književnoga kruga*, od Ivana Pergošića do Ksavera Šandora Gjalskoga. Iz toga je kruga Šurmin, navodi Fišer, najopsežnije referirao o književnim, jezičnim ili stručno-znanstvenim radovima Tita Brezovačkog, Ljudevita Gaja, Matije Smodeka, Dragutina Rakovca, Mirka Bogovića, Ivana Kukuljevića Sakcinskog i Vatroslava Jagića.

Marijan Lipovac razmatra članke Đure Šurmina u svezi hrvatsko-čeških odnosa, zaključujući da se hrvatski književni povjesničar Đuro Šurmin bavio i pojedinim temama iz povijesti hrvatsko-čeških odnosa te ih popularizirao

u javnosti u svojim novinskim člancima i predavanjima. Članke je objavljivao u zagrebačkim dnevnim novinama *Novosti i Obzor*, često u povodu važnih događaja, kao što je bio posjet čehoslovačke parlamentarne delegacije Kraljevini SHS-a u listopadu 1926. ili deseta godišnjica osnutka Čehoslovačke u listopadu 1928. Temeljna poruka tih Šurminovih članaka je zajedništvo Čeha s Hrvatima i drugim južnim Slavenima izgrađivano još od početka 19. stoljeća i razdoblja narodnih preporoda pa sve do Prvoga svjetskog rata i borbe za stvaranje čehoslovačke i jugoslavenske države na ruševinama Austro-Ugarske. Šurmin posebno ističe ulogu Tomáša Masaryka, češkog filozofa, sociologa i političara koji je 1918. postao prvi čehoslovački predsjednik. Lipovac navodi da je o Masaryku kao političaru Šurmin održao predavanje u ožujku 1930. kad se u Zagrebu i diljem Hrvatske svečano slavio Masarykov 80. rođendan. Dijelovi iz toga predavanja bili su objavljeni u časopisu *Riječ*. Šurmin je u mladosti pripadao Hrvatskoj pučkoj naprednoj stranci koja je bila pod utjecajem Masarykovih političkih ideja, a vjeran Masarykov sljedbenik ostao je i poslije. Štoviše, Masarykovu vladavinu i davanje nacionalnih prava Slovacima i Nijemcima u Čehoslovačkoj smatrao je uzorom kako bi se u Kraljevini SHS-a

trebali riješiti napeti odnosi između Srba i Hrvata, zaključuje autor priloga.

U „Dodatku“ *Zbornika o Đuri Šurminu* objavljen je stručni članak **Jadranke Kruljac** „Prilozi za životopis Gjüre / Đure Šurmina“ u kojem se donose brojni dokumenti vezani uz život i rad Đure Šurmina, pohranjeni u domaćim i stranim pismohranama kao i oni razasuti u brojnoj periodici.

Osobita je vrijednost *Zbornika o Đuri Šurminu* što se u ovom izdanju prvi put donose cjelovita Šurminova bibliografija (autorica **Lidija Bogović**) te literatura o Đuri Šurminu (autorica *Josipa Dragičević*) s kazalima imenâ, bibliografije i literature. Slijede pozdravne riječi što su ih na skupu izrekli **akademik Dubravko Jelčić** u ime Razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i **prof. dr. sc. Tihomil Maštrović** kao predsjednik Organizacijskoga odbora Znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu. Kroniku Znanstvenoga skupa o Đuri Šurminu napisala je **Lidija Bogović**. Na samome su kraju *Zbornika* „Popis slikovnih priloga“ i „Kazalo imena“ koji će osigurati kvalitetnije korištenje i snalaženje kod čitanja ovoga vrijednog zbornika objavljenoga na 520 stranica.

Andrea Sapunar Knežević
andrea.sapunar@zg.htnet.hr